

Basisondersteuning implementatie en borging HGW
Projectplan voor scholen
Januari 2014

Inhoudsopgave

1. Introductie	3
2. Indicatoren	4
3. Doelen.....	6
4. Werkwijze.....	8
stap 1 - Intake	8
stap 2 - Verzamelen.....	8
stap 3 - Analyse	9
stap 4 - Reflectie met het team van de school.....	9
stap 5 - Ambitie bepalen	9
stap 6 - Plan van aanpak	10
stap 7 - Uitvoeren	10
Passend Onderwijs Almere	11

1. Introductie

Passend onderwijs doet een ander beroep op leerkrachten dan we gewend zijn. De nieuwe situatie betekent dat er op de scholen een meer gerichte aanpak dient te zijn om leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften op te vangen. De scholen in Almere staan allemaal op hun eigen wijze en vanuit hun eigen achtergrond voor de doelstelling alle leerlingen te bedienen. Het handelingsrepertoire van de scholen en daarmee de leerkrachten, zal mogelijk moeten worden uitgebreid. De versterking van de basisondersteuning is bij passend onderwijs de centrale opdracht.

Uitgangspunt is het versterken van het pedagogisch/ didactisch handelen, zodat er zoveel mogelijk leerlingen onderwijs kunnen (blijven) volgen op een reguliere school. We zoomen in op de wijze van handelen van de school als het gaat om handelingsgericht werken: het afstemmen van het onderwijs op de onderwijsbehoeften van leerlingen. Uitgangspunt hierbij is: de leerkracht doet er toe!

Richting de toekomst zal elke school keuzes moeten maken als het gaat over vorm en inhoud van het onderwijsaanbod met name voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Elke school wil een goede afweging maken. Dat betekent zorgvuldig werken en van iedereen de bereidheid hebben om met elkaar een lerende gemeenschap te zijn; je kwetsbaar willen, durven en kunnen opstellen. Cultuuraspecten van elke individuele school zijn belangrijk om in dat proces mee te nemen. Cultuur betekent daarbij ook dat voor het totale proces ruim de tijd genomen moet worden om dit binnen de school goed te borgen, zodat het eigenaarschap bij iedereen komt te liggen. Het spreekt vanzelf om daar tegelijkertijd adequaat over te communiceren met de omgeving.

Binnen dit kader wil Passend Onderwijs Almere de scholen ondersteunen, waarbij mogelijk competentieontwikkeling van leerkrachten een grote rol kan gaan spelen. Het doel is om het team, dat uitval en verwijzing van leerlingen op grond van specifieke onderwijsbehoeften van leerlingen vermindert, verder te professionaliseren. Het gaat hierbij niet om een kant-en-klaar concept dat over de scholen wordt uitgerold. Maatwerk is daarbij de basis, gekoppeld aan de eisen die vanuit de maatschappij aan de scholen worden gesteld. Maatwerk ook gefocust op de verschillende ambitieniveaus van de scholen.

Dit levert een ontwikkelprogramma op dat veel mogelijkheden biedt tot onderscheidend vermogen, waar telkens het belang van afstemming van het onderwijs voor alle leerlingen voorop staat. Uitgangspunt hierbij is dat scholen zich in de implementatie- of borgingsfase van HGW bevinden.

In dit document worden de mogelijkheden om te komen tot een ontwikkelprogramma verder uitgewerkt.

2. Indicatoren

Waar baseren we ons op? Passend Onderwijs Almere wil niet het wiel opnieuw uitvinden, maar wel met dezelfde 'taal' spreken. Dat betekent dat we een aantal uitgangspunten zoals deze in Almere gangbaar zijn, meenemen in elk traject. Als het gaat om de indicatoren die we hanteren om een afgestemd onderwijsaanbod te kenschetsen, gaan we uit van de indicatoren zoals deze zijn opgenomen in het document 'basisondersteuning' van Passend Onderwijs Almere.

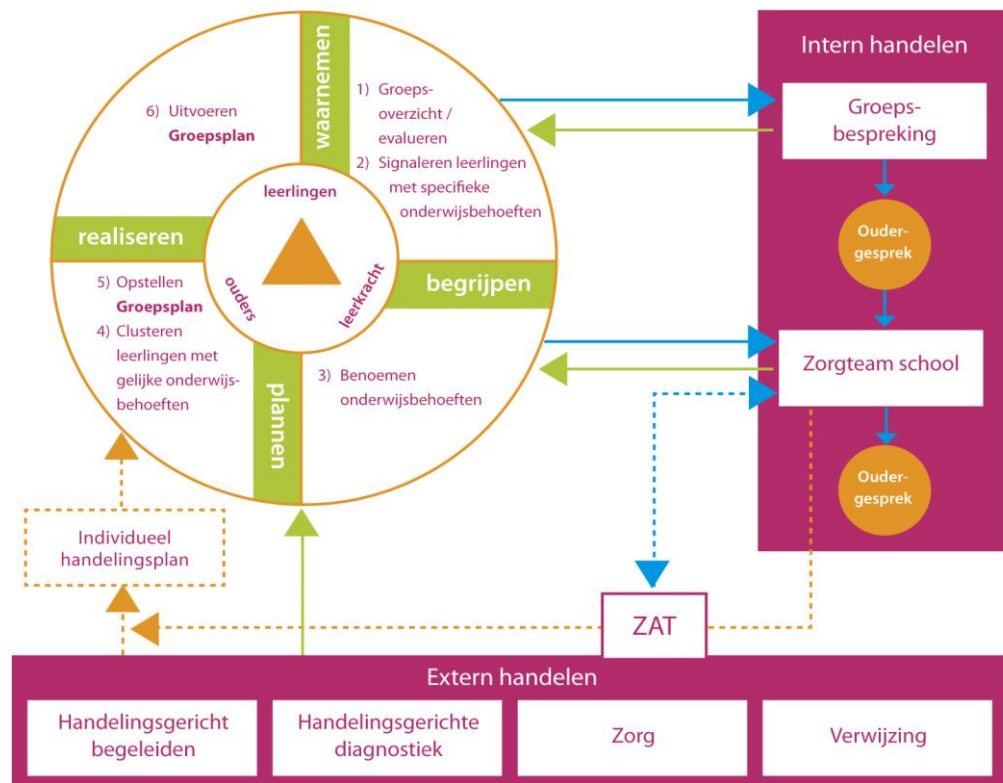
De school voert een helder beleid op het terrein van leerlingenondersteuning dat is gebaseerd op de zeven uitgangspunten van Handelingsgericht Werken.

IJKpunt 1 Indicatoren

inspectie eisen	<ul style="list-style-type: none"> • De school biedt gedocumenteerde onderwijszorg. • De school weet wat de onderwijsbehoeften van haar leerlingen zijn.
referentie kader	<ul style="list-style-type: none"> • De school heeft een expliciete visie op leerlingenondersteuning. • Deze visie wordt gedragen door het hele team. • De school heeft vastgelegd wat een leerling met extra onderwijsbehoeften is • De procedures en afspraken over leerlingenondersteuning zijn duidelijk. • De inzet van ondersteuningsmiddelen is duidelijk.
Afspraken Stichting Leerlingzorg Almere	<p>De school werkt volgens de zeven uitgangspunten van HGW.</p> <p><i>HGW beoogt de kwaliteit van het onderwijs en de begeleiding voor alle leerlingen te verbeteren. Het concretiseert adaptief onderwijs en doeltreffende leerlingbegeleiding, zodat een schoolteam effectief kan omgaan met verschillen tussen leerlingen. HGW is een planmatige en cyclische werkwijze waarbij onderwijsprofessionals (leerkracht, interne begeleider en leidinggevende) de volgende zeven uitgangspunten toepassen.</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Doelgericht werken: het team formuleert korte en lange termijn doelen voor het leren, de werkhouding en het sociaal-emotioneel functioneren van alle leerlingen en evalueert deze in een cyclus van planmatig handelen. 2. De onderwijsbehoeften van leerlingen staan centraal. Wat heeft een leerling nodig om een bepaald doel te behalen? Denk aan instructie op een andere manier, extra leertijd of uitdaging. Hoe kan de leerkracht de leerling hierbij zo goed mogelijk ondersteunen? 3. Afstemming en wisselwerking: het gaat niet alleen om het kind, maar om het kind in wisselwerking met zijn omgeving. Het gaat om deze leerling in deze groep, bij deze leerkracht, op deze school en van deze ouders. Hoe goed is de omgeving afgestemd op wat dit kind nodig heeft? 4. Leerkrachten realiseren passend onderwijs en leveren daarmee een cruciale bijdrage aan een positieve ontwikkeling van leerlingen op het gebied van leren, werkhouding en sociaal-emotioneel functioneren. Met andere woorden: het is de leerkracht die 't doet. Maar wat heeft zij hiervoor nodig, wat zijn haar ondersteuningsbehoeften? 5. Positieve aspecten van het kind, de leerkracht, de groep, de school en ouders zijn van groot belang. Naast problematische aspecten zijn deze

- positieve aspecten nodig om de situatie te begrijpen, ambitieuze doelen te stellen en om een succesvol plan van aanpak te maken en uit te voeren.
6. Samenwerking tussen leerkrachten, leerlingen, ouders, interne en externe begeleiders is noodzakelijk om een effectieve aanpak te realiseren. Dit vergt constructieve communicatie tussen betrokkenen. Samen analyseren zij de situatie en zoeken ze naar oplossingen.
  7. De werkwijze is systematisch, in stappen en transparant. het is betrokkenen duidelijk doe de school wil werken en waarom. Er zijn heldere afspraken over wie wat doet, waarom, hoe en wanneer. Formulieren en checklists ondersteunen dit streven. Teamleden zijn open over hun manier van werken en over hun plannen en motieven.
  8. De school heeft de leerlingenondersteuning ingericht volgens de cyclus van Handelingsgericht Werken (HGW). Schematisch is deze als volgt weer te geven.

<p>signaleren risico</p>	<ul style="list-style-type: none"> • Leerkrachten kunnen geen praktische vertaling maken van het begrip "onderwijsbehoefte". • Leerkrachten praten opvallend vaak in negatieve termen en medische labels over hun leerlingen ("defect-denken", niet oplossingsgericht, geen pedagogisch optimisme). • Leerkrachten geven aan het beleid van de leerlingenondersteuning in hun school niet te kennen, niet te ondersteunen of onduidelijk te vinden.
------------------------------	--

<p>Landelijk gezien is de inspectie kritisch over deze aspecten:</p>	<ul style="list-style-type: none"> • In het groepsoverzicht (in de groepsmap) ontbreekt een goede analyse van de ontwikkeling en vorderingen van de leerlingen. Het groepsoverzicht is de basis voor het opstellen van het groepsplan. Voor de Inspectie is de relatie tussen groepsoverzicht en groepsplan niet altijd eenduidig.<ul style="list-style-type: none"> ○ De doelen in het groepsplan zijn niet concreet en SMART geformuleerd, waardoor de resultaten en opbrengsten van het groepsplan moeilijk bepaald kunnen worden. ○ In het groepsplan is niet altijd transparant welke leerlingen extra instructie, verwerking en leertijd ontvangen hebben en/of wat de resultaten zijn van deze extra begeleiding. ○ ○ In de lessen ziet men het groepsplan onvoldoende terug. Er is geen dag- of weekplanning afgeleid uit het groepsplan. Het groepsplan dient een werkdocument voor de lessen te zijn. ○ ○ Dikwijls ontbreekt een (volledige) evaluatie van het groepsplan: Is het geplande aanbod gerealiseerd? Zijn de gestelde doelen bereikt? Wat zijn de resultaten van de leerlingen die extra zorg ontvangen hebben? ○ ○ Als leerlingen herhaald onvoldoende profiteren van de verlengde instructie en extra zorg in het groepsplan en je besluit te gaan dispensereren in het aanbod, wordt in bijzondere gevallen een ontwikkelingsperspectief (vroeger handelingsplan) opgesteld. Het is onjuist, zoals scholen soms beweren, dat met een groepsplan nooit meer een individueel handelingsplan opgesteld hoeft te worden.
--	--

3. Doelen

Vanuit de werkgroep doorontwikkelen van HGW en de doelstellingen vanuit het versterken van de basisondersteuning zijn de volgende doelen gesteld binnen het projectplan "implementeren en borgen HGW".

- Onderwijs-behoefte staan centraal in het groepsplan, de leerlingbespreking, het groeidocument, handelingsplannen en in contacten met ouders en externen.
- In iedere stap van de cyclus wordt afgestemd op onderwijs-behoefte.
- Afstemming en wisselwerking tussen leerkracht en leerling en tussen leerlingen onderling, komen in iedere stap van de cyclus aan de orde. Groepsbezoeken zijn een vast onderdeel van de jaarplanning. Aspecten als instructie, feedback en klassen-management zijn onderwerp van gesprek, observatie en school-ontwikkeling.
- De ondersteunings-behoefte van de leerkrachten zijn in kaart gebracht: wat hebben zij verder nodig om het onderwijs 'passend' te maken voor alle leerlingen in hun groep?
- Voortdurend en systematisch is men op zoek naar mogelijkheden en kansen (positieve aspecten). Deze zijn beschreven en worden in het onderwijs benut.

- Leerkrachten, interne specialisten, externe specialisten, leerlingen en ouders werken constructief samen. volgens de richtlijnen 'gesprekken met leerlingen' en 'constructief communiceren met ouders'.
- Er wordt doelgericht gewerkt met SMARTI – doelen. Deze doelen zijn sturend en worden benut bij het geven van gerichte feedback. Alle doelen worden systematisch geëvalueerd. De uitkomsten hiervan worden benut om de kwaliteit van het onderwijs verder te verbeteren.
- De stappen van de HGW-cyclus worden gevolgd. De inhoud en volgorde van deze stappen zijn voor alle betrokkenen glashelder. De schoolinterne en – externe stappen zijn goed op elkaar afgestemd.

Verbreiden van de basisondersteuning (secondaire preventie) op school- c.q. wijkniveau:

- Experts op het gebied van HGW zijn beschikbaar
- Passend onderwijs heeft een aanvullend aanbod
- Intervisie en supervisie is op elk niveau mogelijk (naast elkaar en met elkaar)
- Aanvullende observaties en ondersteuning zijn mogelijk op wijk- c.q. school/groepsniveau

Passend onderwijs stelt zich op als de spreekwoordelijke spin in het web die zorgt dat een passende route kan worden gelopen. Daarbij is de hulpvraag van de school leidend.

Een centrale rol (en daarbij tevens een belangrijk doel in dit traject) is weggelegd voor de directeur van de school. Van hem/haar wordt verwacht dat er :

- adequate kennis is van de voorwaarden van Passend Onderwijs binnen de school,
- een relatie gelegd kan worden tussen Passend onderwijs en HGW
- visie is omtrent de ambities die de school heeft en deze kan verbinden met de uitgangspunten van HGW
- een actieve monitoring van het proces is, zodat het traject blijft aansluiten bij de maatschappelijke- en school-specifieke ambitie.

4. Werkwijze

Start bijeenkomst

In HGW is het de leerkracht die er toe doet. Het is immers de leerkracht die het onderwijs zal moeten afstemmen op de onderwijsbehoeften van leerlingen. Preventief in plaats van curatief. Daarom is het van belang dat elke leerkracht over voldoende competenties beschikt om dit te kunnen waarmaken.

Punten die van belang zijn:

- Wat is de visie van de school?
- Hoe praten leerkrachten over kinderen?
- Hoe is het gesteld met het klassenmanagement?
- Welke afspraken zijn er rond HGW en hoe wordt daar mee omgegaan?

De gevolgen van het starten van een traject moet voor alle betrokkenen helder zijn en het zal gedragen moeten worden door degene die eindverantwoordelijk is: de directeur.

Plan van aanpak

stap 1 - Intake

Voordat een school kan starten zal er een intake plaatsvinden. Deze intake is cruciaal voor het helder krijgen van de vraag die bij de school ligt. Dit gesprek vindt plaats met de directeur. Hij of zij is door zijn/haar positie straks de primaire kracht. Het gesprek vindt plaats aan de hand van een lijst met aandachtspunten (zie bijlage 1), maar is vooral een open gesprek over waar de directeur vindt dat de school staat en hoe zich dat verhoudt met de ambitie van de school en de eisen die passend onderwijs stelt. De vraag die vanuit dit gesprek komt, vormt de opmaat voor verdere activiteiten zoals hieronder beschreven.

Het resultaat van stap 1:

De directeur is in staat, daarbij ondersteund door medewerkers van Passend onderwijs, een goede inschatting te maken van de concrete vraag van de school als startpunt voor verdere ontwikkeling.

stap 2 - Verzamelen

Medewerkers van Passend onderwijs komen op school en inventariseren de stand van zaken. Deze medewerkers kunnen:

- Groepsbezoeken doen
- Gesprekken voeren met leerlingen, leerkrachten, intern begeleider en ouders
- Voor HGW relevante documenten bekijken (groepsoverzicht, groepsplan, analyses, weekplanning)

Passend Onderwijs Almere brengt hierbij vanuit haar rol als externe partner de belemmerende en stimulerende factoren binnen de school in beeld.

En bekijken vervolgens:

- Het zorgplan
- Het onderwijsondersteuningsprofiel
- Het inspectierapport
- Het document basisondersteuning

De medewerkers bekijken of de basale pedagogisch/didactische aanpak en de samenwerking met ouders op orde is. Voor deze observaties maken zij gebruik van instrumenten in bijlage 2a en 2b.

Het resultaat van stap 2: de belemmerende en de stimulerende factoren zijn in beeld gebracht.

stap 3 - Analyse

De medewerkers van Passend Onderwijs Almere maken met behulp van de gegevens uit stap 2 een analyse van de belemmerende en stimulerende factoren op school- en groepsniveau. Doelstelling van deze analyse is, dat de school in de gelegenheid is, gefundeerd een toekomststrategie uit te zetten.

Deze analyse dient te leiden tot aanbevelingen die:

- de scholen versterken in hun basisondersteuning
- het handelingsgericht werken repertoire van de medewerkers vergroot
- de ambitie (en daarmee de strategie) naar de toekomst concretiseert
- de leerlingen met meer plezier naar school laat gaan
- de medewerkers met meer plezier laat werken
- de schoolleiding proactief kan laten sturen
- het verwijzen terugdringt

De medewerkers van Passend Onderwijs Almere maken de analyse volgens het format in bijlage 3.

Het resultaat van stap 3:

Medewerkers van Passend Onderwijs Almere maken in nauwe samenwerking met de directeur en de intern begeleider een analyse van de school en geven dit weer in het format van de bijlage .

stap 4 - Reflectie met het team van de school

Nadat de medewerkers van Passend Onderwijs Almere de analyse hebben gedaan volgt er een terugkoppeling aan het team. In deze terugkoppeling geven de medewerkers weer wat zij gezien hebben aan belemmerende en stimulerende aspecten. Zij geven terug wat ouders, leerlingen en leerkrachten hebben aangegeven. Naar aanleiding van de presentatie krijgt het team een reflectieve vraag waarbij zij samen gaan bepalen welke aspecten men wil gaan ontwikkelen op het gebied van de basisondersteuning op het gebied van HGW.

Het resultaat van stap 4:

De resultaten van de analyses worden teruggekoppeld aan de directeur. De directeur presenteert de resultaten van de analyse aan het team, waardoor het inzicht heeft in de mate waarin HGW geïmplementeerd is in de school.

stap 5 - Ambitie bepalen

De directeur van de school stelt, mogelijk met ondersteuning van medewerkers van Passend Onderwijs Almere, de ambitie van de school vast, na deze getoetst te hebben bij de medewerkers binnen de school. Binnen dit kader wordt gekeken of:

- de ambitie van de schoolleiding past bij het potentieel van de school
- de ambitie van de school past binnen passend onderwijs

Het resultaat van stap 5:

De directeur beschrijft de ambitie van de school gericht op het versterken van de basisondersteuning op het gebied van HGW.

stap 6 - Plan van aanpak

De directeur maakt met het team een plan van aanpak met wat ze wil bereiken en welke stappen ze daarvoor wil nemen. Dit plan van aanpak staat vanzelfsprekend niet op zichzelf maar heeft raakvlakken en aanknopingspunten op alle andere terreinen van ontwikkeling waar de school mee bezig is. De eisen die de school zichzelf stelt zijn hoe dan ook gekoppeld aan de eisen die de leerlingen, ouders, de besturen en de verdere omgeving aan de school stelt. Aangezien de voorwaarden hiervoor reeds zijn genoemd en de individuele keuze vrijheid binnen de hierboven gestelde kaders ruim is, kan hier niet volstaan worden met een uniform model, maar zullen er in beschrijvende en doelgerichte vorm keuzes gemaakt moeten worden.

De directeur stelt samen met het team en mogelijk de medewerkers van Passend Onderwijs Almere een plan van aanpak op. (Zie bijlage 4).

Het resultaat van stap 6:

De directeur heeft samen met zijn team een plan van aanpak geschreven waarin er een gerichte aanpak is beschreven voor het versterken van de basisondersteuning op het gebied van HGW.

stap 7 - Uitvoeren

De medewerkers van Passend Onderwijs Almere houden contact met de directeur over de voortgang van het plan van aanpak. Deze medewerkers koppelen de voortgang van het traject terug aan de teamleider en de medewerker Passend Onderwijs die dit traject binnen de wijk coördineert.

Waar nodig kan het plan gedurende de uitvoeringsfase bijstelling behoeven. Regelmatig vindt terugkoppeling plaats tussen begeleider en directeur. Daarom zullen de volgende vragen op

de achtergrond blijven meedraaien:

- Hoe verloopt de planning tot zover?
- Is het traject nog in overeenstemming met de verwachtingen?
- Zijn er veranderingen die de relevantie van de ondersteuning beïnvloeden?
- Zijn er nieuwe risico's bekend, die effect hebben op de uitkomsten?
- Is de verhouding tussen inzet en opbrengst van voldoende kwaliteit?

De voortgang van het proces wordt bijgehouden in het plan van aanpak.

Het resultaat van stap 7:

De school voldoet aan de door haarzelf geformuleerde doelen betreffende handelingsgericht werken

binnen en in de directe invloedssfeer van de school, waarbij zij deze doelen heeft gerelateerd aan de

eisen die haar omgeving in de ruimste zin van het woord aan haar stelt. Tevens is zij in staat zonder of met hulp van buitenaf deze doelen te blijven optimaliseren richting de toekomst.

Passend Onderwijs Almere

Wanneer scholen aangeven te willen starten met het traject, zal Passend Onderwijs Almere de start en de analyse verzorgen. Na de terugkoppeling aan het team is het aan de school welke inzet zij wil vanuit Passend Onderwijs Almere. Binnen de organisatie Passend Onderwijs Almere is er veel kennis en expertise aanwezig waar scholen een beroep op kunnen doen. In overleg zal er gekeken worden hoe deze uren weggezet worden binnen het huidige budget. Tijdens het traject blijft er een medewerker van Passend Onderwijs in het traject meekijken met het oog op de voortgang.